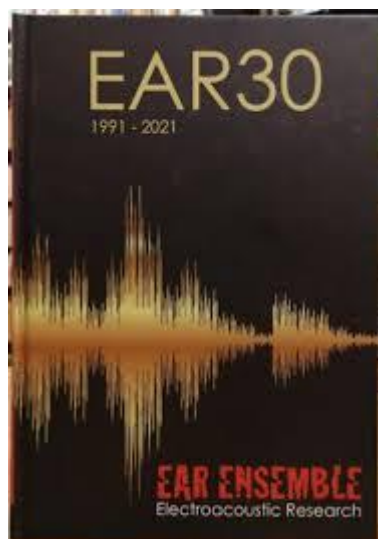

OLSVAY ENDRE BESZÉLGETÉSE MATUZ GERGELY FUVOLAMŰVÉSZ ZENESZERZŐVEL¹

Matuz Gergely

Olsvai Endre

– Az, hogy te ilyen különleges családba születél megkönnyítette vagy nehezítette a pályaválasztásodat, irányultságodat?

– Nem, egyszerű volt. Apu fuvolista, akkor én is az leszek.

– Igen, ez az egyik lehetséges választ, csak nem mindenki mondja ezt. És az a fajta sokoldalúság, ami édesapádat jellemzi (kiemelten játszik 20-21. századi zenét), minden további nélkül rád ragadt?

– Nem, nem. Mostanában inkább a barokk foglalkoztat, a barokk operák, az utóbbi öt évben ez dominál.

– Azért mondom ezt, mert amikor megismertelek, elsősorban nagy német operarajongónak tűntél... Wagner, Richard Strauss. Jól láttam-e, hogy csatlakozott mellé a kortárs zene?

– A csapásirány azért megmaradt, mert Wagnerrel most is foglalkozom. Mostanában éppen a Siegfried érdekel. Az egész operából készül három hangszerre szóló átírat.

¹ Részlet az EAR30 Az EAR Együttes harminc éve 1991–2021 c. interjúkötetből (Megjelent az Egy hangversenyteremért Alapítvány támogatásával. Felelős kiadó: Göllesz Zoltán, 2022)

– *Melyik ez a három hangszer?*

– Fuvola, cselló, zongora – most is éppen ezen dolgozom, ez egy konstans dolog, de mellette sokat foglalkozom a 18. század zenéjével is.

– *Visszatérve édesapádra, volt olyan, hogy már gyerekkorodban bedobott téged a mély vízbe, és különböző stílusú együttesekben kipróbált téged? Most nemcsak az otthoni zenélésre gondolsz, hanem koncerteken is.*

– Igen, volt ilyen. Azt hiszem, 10 éves voltam, amikor a Budapesti Vonósokkal eljátszotta velem Vivaldi C-dúr kettősversenyét. Abból lemez is lett később. Ezek azért kemény erőpróbák voltak, így visszagondolva.

– *És mikor kerültél a kortárs zenével életközeli kapcsolatba?*

– Talán olyan 18 éves koromban lehetett ez.

– *Akkor nem sokkal az első sárvári nyár előtt? Mert én ott találkoztam veled először, 1997-ben te már ott serényen közreműködtél.*

– Nem nagyon volt cél, hogy most mit kell játszani. Ami jött, nem volt kulcskérdés, hogy én mit szeretek, hanem hogy mi adódik.

– *Koncertlátogatóként te sűrűn megfordultál kortárs előadásokon?*

– Volt idő, amikor igen. Azt hiszem, 2000 környékén, teljes Bozay Attilától zongoraciklust lehetett hallani, és akkor három héten keresztül, három órán keresztül csak Bozay Attila zongoraműveket hallgattunk.

– *Emlékszem erre a koncertre, igen. Az nem sokkal a halála után volt.*

– Igen. Most nem tudom, miért pont Bozay jutott az eszembe, de az *Öt utolsó szín* c. operáját is akkoriban láthattam az Operában. Azt is szerettem, nem tudom, az utókor, hogy látja ezt a művet. Vagy Vásáry Tamás vezényelt Durkó Zsoltot, az is nagyon érdekes volt. Akkoriban még be lehetett ülni (nemcsak diákoknak) a karzatra, csak úgy spontán. Most ugye nem jellemző ez. Lelekesen elmentem mindenre, és még feljegyzéseket is készítettem, hogy mit láttam, mi tetszett, mi nem tetszett. De általában minden tetszett.

– *Ez nagyszerű, ebből még valaha fontos emlékiratok szülehetnek. Elmondhatjuk, hogy egy nagyon széles látókörrrel indult a pályád. Mikor találkoztál az elektronikus zenével?*

– Azt hiszem, Szigeti István segített hozzá, aki sokszor jött hozzánk, mi is sokszor hozzá. Külön megragadott a *Perpetuum Mobile* című darabja, ami egy időben nagyon sokat ment. Néha most is játszom, hogyha van rá lehetőség. A Műcsarnokban volt a premier, még az ezredforduló előtt.

– *Az első Sárvár 1997-ben volt, sokan kötik az EAR Együttes fénykorát a sárvári nyári találkozókhoz. Mit gondolsz erről?*

– Lehet mondani, igen. Főleg a középévek, a 10 közül a 4-6. találkozó körüli időszak volt nagyon jelentős.

– *És voltak a nagyobb külföldi hangversenyek is, Lengyelország, Örményország, édesapád jóvoltából Portugália.*

– Nagyon sűrű időszak volt ez az elektroakusztikus zene szintjén. És tényleg rácsodálkoztunk, hogy milyen híre van a Sugár Miklós és Szigeti István által vezetett együttesnek. Úgy éreztük, hogy ez egy nagyon elit dolog. Most is az, de azért változtak az idők.

– *Igen, változnak az idők, és minden más fénytörésbe kerül. Tehát ha a külső történések nem is feltétlenül bátorítják az embert, még nincs vége a történetnek, csak talán most egy más utat követ. Téged, mint sokoldalú zenészt megragadott-e valaha az elektronikus zenében rejlő technizmus?*

– De, egyértelműen igen. Csak félek tőle... ezt így csupa nagybetűvel ki kell mondanom.

– *Mert beszélgettem olyanokkal, akiket ebben a zenében elsősorban a technika inspirál. De a tied nagyon eredeti válasz. Akkor sosem foglalkoztál magánstúdió létesítésének a gondolatával?*

– Nem. Bár azt mondják, hogy a mai világban nem olyan költséges ezt létrehozni. Sok zeneszerzőt ismerek, akiknek tényleg nagyon nagy eszköztára van. Most konkrétan Nagy Ákos jut eszembe, akinek belép az ember a dolgozósobájába, és tényleg mintha egy igazi stúdióban lenne, és ott létrehoz olyan effektusokat, amik filmzeneként is megállnák a helyüket. És sokszor gyözködött, hogy nekem ez hiányzik az életemből – azt mondta, hogy még érzésem is lenne hozzá. De egyszerűen nem merem, nekem maga a laptop is egy rejtélyes, megfoghatatlan dolog. Bár a Sibeliuszt valamennyire kezelem, de hát nyilván nem annyira jól, mint amennyire szükségem lenne rá.

– *Ezzel egy csónakban evezünk. Egyébként van kedvenc effektusod vagy hangzó modulációd?*

– Az ember inkább művekre emlékszik. Például Bánkövi Gyulától az *Ezüstszárnyú lepkék*. Tőled sokszor hallottuk az *Allegoriát*, aminek a hangzasképe megragadott...

– *Pedig abban nem is szerepelsz. Köszönöm.*

– Külföldön is elég sokat hallottam. Ami számomra még emlékezetes, az Szigeti Istvántól a *Katedrálisok*, annak az egész gondolatvilága... Szerintem azt apun kívül eleve nem tudja más eljátszani a világon, olyan finom ajakmozgás kell hozzá.

– *Te azért még törekedhetsz rá.*

– Így van, talán. Szigeti Istvántól volt még egy, ami csak elektroakusztikus effektekből állt, a *Kharon ladikján*, az a Kráterben ment Celldömölkön. Nagyon hosszú darab, félóra vagy még annál is több, de egyszerűen nem lehetett elszakadni a hangzásától. Sugár Miklósnak is van egy csomó olyan darabja, volt olyan, amiben vagy tízen voltunk. És hozzá Horváth Istvánnak is nagyon aktívan kellett közreműködnie, nagyon észnél kellett lennie, hogy melyik effektet kapcsolja be. Rengeteg hangzásélmény.

– *Nagyon jó körképet tesz ki, amiket felsoroltál. Ha már ilyen barátságos viszonyt ápoltál az elektro-akusztikus zenével, van-e arról tudomásod – esetleg több annál, mint amit Sárváron mindannyian megéltünk –, hogy más országokban-kultúrkörökben-stúdiókban milyen irányban fejlődik ez a fajta zene.*

– Csak arra tudok támaszkodni, amit a rádióban hallok az este 10 órás műsorban, és ott nagyon színes a kép. Volt például egy műsorsorozat, amelyben a Baltikum elektroakusztikus

zenéje volt terítéken. Az valami olyan döbbenet élmény volt, annyira, hogy nem tudtunk az éjszaka csöndjében mit csinálni, csak úgy néztünk magunk elé. Erkki-Sven Tüürt nagyon szeretem – bár ő nem mindig komponál elektroakusztikus zenét – volt is rá elgondolás, hogy a *Psalmody* c. darabját együttesemmel megvalósítsam. De úgy gondolom, hogy a Baltikum zenei világát érdemes volna egy kicsit jobban tanulmányozni.

Tüür: Psalmody (22:10)

2024.07.29. A Marcato Együttes hangversenye - Zenés Áhítat (1:04:04)

– *Ez jó fölvetés, mert valahogy kikerül a fő látóterünkből. De említetted az együttesedet. Ugye, Marcato a neve?*

– Igen. Igyekezzünk működni, amennyire csak tudunk.

– *Te ezt szakmai kihívásnak, a darabok iránti elkötelezettségnek tekinted, vagy egy kis apostoli munka is a nagyközönség meghódítását célzandó?*

– Nem, apostoli munka nincsen. Most például a Puccini Turandotot csináljuk, öt hangszerrel, hál' istennek kaptunk hozzá némi támogatást is. Egyelőre második felvonásra.

– *Mert mindig fölmerül a kortárs zene kapcsán, hogy azt milyen módon, milyen elkötelezettséggel, pedagógiával vagy stratégiával kellene a nagyközönség felé tárni, megszerettetni velük. Mert mintha az utóbbi időben tovább csökkenne az érdeklődés.*

– Valóban van egyfajta változás, de ez szerintem mindig volt. Minden korban úgy látjuk, hogy az előző kor mindig jobb volt. Például a nyáron egy koncerten jelen volt egy amerikai énekesnő a nyugati partról, és lelkendezve mondja, hogy jaj, hát Magyarországon hatalmas zenei élet van, Dohnányi, Bartók, Kodály, Lajtha... Hogy Amerikában semmit sem támogat az állam, ott mindent csak a pénz üzemeltet, ha üzemeltet, de most éppen semmit. Bezzeg itt Európában minden, ami kultúra, szellemi tőke, annak van valami garanciája. Ilyenkor az ember nagyot néz. Úgyhogy minden viszonylagos, én is megvagyok valamennyire, meg a munkakedvem is...

– *Azt nem érzed, hogy veszélyben volna-e a mindenkori kortárs zene a következő évtizedekben?*

– Szerintem nincs veszélyben, csak annyifajta... információ bombáz minket nap, mint nap, hogy ebből könnyű azt a következtetést levonni, hogy minden más fontosabb, hogy egyszerű tollvonással eltörölhető minden. Én optimista vagyok, miért történne ez meg? Mindig kinevelődnek tehetséges és elkötelezett emberek, itt Magyarországon meg aztán több is, mint amit az állam el tud tartani. Valószínűleg mindig fellép az az egyéni dac, hogy akkor is kell ezt csinálni, hogyha kvázi rosszak a körülmények. Ettől szép ez az ország.

– *És általában a koncertélet, és a koncert műfaj, amit egyre jobban áthat az internet és az online világ, át fog-e alakulni? Mit gondolsz erről, mint együttest vezető gyakorló muzsikus?*

– Hát, a világ jelenleg kihívást lát a pseudo-valóságok létrehozásában, bár néha nincs is más választása. A *stream* fogalma már vagy húsz éve kezdett beszivárogni a köztudatba, hogy mindent el lehet intézni egy dolgozósobából, egy laptopról, egy telefonról. Tudod, mit gondolok erről: nem jó a technikának ez az elburjánzása. Szerintem az emberiségnek nem

ártana, hogyha egy kicsit ezekből a dolgokból visszavenne, vagy néhány technikai újítást kvázi elfelejtene.

– *Egyetértek. Túl a streamen meg a technikán, mit szólna ahhoz, hogy a sok koncert happeninggé, performanszá alakul át?*

– Volt egy-két ilyen élményem, például egy fantasztikusan hosszú Stockhausen-darab a BMC-ben. Érződött, hogy direkt akarja provokálni a hallgatót. Bár úgy láttam, akik előadókként részt vettek benne, nagyon megszállottan csinálták. De meg merem kockáztatni, hogy egyszerűen nem tesz jót a kortárszenéhez kapcsolódó közhangulatnak, ha ilyenekbe így belemegy az előadó...

– *Te mint együttesvezető, a hagyományos fölépítésű koncerteket részesíted előnyben, igaz?*

– Igen, lehet mondani, és ez nem ördögtől való kijelentés.

– *Mit szólna például a hagyományosan szendvicskoncerteknek nevezett műsorokhoz? Kortársat a hagyományossal keverve.*

– Szerintem azzal sincsen semmi probléma, általában nagyon jól funkcionál a dolog. Sőt van olyan is, hogy a kortárs darab javára fordul a közönség hangulata. Tapasztaltam ilyet, hogy amikor Beethoven IX. szimfóniája volt az est fénypontja – az Operaházban Vásári Tamás vezényelt – és előtte Madarász Iván egy nyitánya hangzott el, egy rendes 12 perces mű. Fél füllel hallottam a szünetben, teljesen ledöbbenve, hogy ugyan fenntartásokkal ültek be a kortárs darabra, de nekik nagyon-nagyon tetszett, és az egész koncert után az maradt meg jobban a fejükben.

– *Ez a konkrét történet, nagyon jól alátámasztja a szendvicskoncertek létjogosultságát és a bennük rejlő lehetőségeket.*

– Emlékszem, ezek mindig nagy csinnadrattával megrendezett koncertek, merthogy az év első koncertje. És mindig fölkérik egy kortárs szerzőt, az exkluzív hangulat kedvéért, a Beethoven IX. szimfónián túl is. Nagyon jó kezdeményezés. Azt éreztem egyértelműen, hogy Madarász Iván műve jobban megmaradt a közönségben.

– *Ha már szóba került a zeneszerzés, és hogy most éppen átiratokon dolgozol, vannak-e saját nem átirat jellegű műveid is? Mennyire rendszeresen komponálsz, milyen apparátusra, milyen stílusjegyekkel, hogyha az megfogalmazható?*

– Volt egy inspirációm 2-3 éve, Victor Hugo *Nevető embere* alapján írtam egy kamaraoperát, amelyben két szereplővel, akikhez négy hangszert társítottam. Ténylegesen azért, hogy 40 percre össze lehessen szűkíteni a teljes cselekményt.

– *A szövegkönyvet is te magad írtad meg?*

– Igen, a regény alapján, a regény dialógusait fölhasználva.

– *Meg lehet határozni, hogy a darab milyen nyelvezetet használ?*

– Persze, egyértelműen 18. századit.

– *Szóval neobarokk historizáló, mondtad is, hogy azzal foglalkozol. Az is nagy kihívás lehetett, a 18. század világát rekonstruálni.*

– Számos régi dallam kavargott a fejemben, amelyeknek egy nagyon nagy tudással rendelkező hallgató felismerhette az eredetijét. De hát természetesen itt minden parafrázálva van.

– *De ez szándékos volt a részedről, ezek az allúziók?*

– Igen. Most készül saját szövegre egy mono-opera, tehát egyszemélyes opera, amit a Kővári Eszter Sára kolléganőnk fog elmondani, mert inkább próza, csak kis részben ének. Egyfajta *Sprechgesang*. Időtartama kb. 25 perc, és három levélről fog szólni, amit Napóleon első felesége ír Napóleonnak, miközben ő Elbán rostokol. A levelekből kiderül, hogy Napóleonnak bizony az volt célja, hogy visszahódítsa első feleségét. Olvastam Napóleon életrajzokat, nem gondolnánk, hogy Elba szigetén milyen nagy élet volt, operaház is működött.

– *És ekkor a zenét Napóleon korának zenei nyelvén komponáltad?*

– Kicsit vegyesebb azért. Az a része teljesen fikció, amit az operaházban játszanak.

– *Itt is van egyfajta historizáló szándék?*

– Van, sőt kortárs elemek egyáltalán nem lesznek benne.

– *És a hangszerezés is követi azt az időszakot?*

Matuz Gergely: Lex Rex Fex.. (54:37)

Kamaraopera egy felvonásban Victor Hugo „A Nevető ember” című regénye nyomán,
műfordítás: Németh Andor és Kassai György Szövegét a műfordítás nyomán a zeneszerző
állította össze.

Előadja: MARCATO ENSEMBLE

Tagjai: Josiana hercegnő szerepében: Kővári Eszter Sára-szoprán; Barkilphedro szerepében:
Iván Ildikó-mezzoszoprán; Matuz Gergely, fuvola és karmester, Györffy Gergely, hegedű,
Kováts Miron, cselló. A zongoránál: SZAKÁCS ISTVÁN

– Fuvola, zongora, ennyi az egész.

– *Hát, ez aztán nemhogy kamara, hanem minimál opera.*

– Igen, sok idő volt, amíg kialakult a dramaturgiája, merthogy a levélforma eleve feltételezi azt, hogy válasz is érkezik, főleg a 18. században. A történet Joséphine reakcióival indul, Napóleon leveleire írott válaszaival. És három levél fölolvassága révén jutunk el odáig, hogy Joséphine-t meghívják egy operapremierre, ami Händel Alcinája. A Händel-opera is egy szigeten játszódik, egy varázsszigeten, és fölmerül benne, hogy most érdemes-e elhagyni a szigetet, vagy aki ott marad, esetleg örökre ott marad... A mono-opera címe *Bál Elbán*, a könyv megjelenéséig már túl leszünk a bemutatón.